

РЕДІНА П. В.,аспірант кафедри адміністративного права
(Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого)

УДК 342.95:35.072.6:378 (477)

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2021.2.17>**КОНТРОЛЬ У СФЕРІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ:
ОКРЕМІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**

Дослідження присвячене питанням здійснення контролю у сфері вищої освіти в Україні. Проаналізовано сутність та завдання державного та громадського контролю у сфері вищої освіти в Україні з точки зору його організації та правового забезпечення. З урахуванням позицій науковців здійснено аналіз понять «контроль», «державний контроль», «громадський контроль», «контроль у сфері вищої освіти».

Охарактеризовано окремі підходи до класифікації контролю (залежно від місця суб'єкта, належності суб'єкта до державних або громадських структур, управлінської стадії та призначення контролю). Відзначено, що всі види контролю мають певний прояв і у сфері вищої освіти. Загалом систему суб'єктів контролю у сфері вищої освіти закріплено у ч. 1 ст. 12 Закону України «Про вищу освіту». Головна увага у статті приділена контрольним повноваженням у сфері вищої освіти Кабінету Міністрів України, Міністерства освіти і науки України, Державної служби якості освіти України та Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, визначенню їх місця у загальній системі контролю.

Згідно з Законом України «Про вищу освіту» державний контроль за дотриманням закладами вищої освіти незалежно від форми власності та підпорядкування законодавства у сфері освіти і науки та стандартів освітньої діяльності покладено на Міністерство освіти і науки України. Завдання щодо здійснення контролю якості надання освітніх послуг у сфері вищої освіти реалізує Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. На сторінках наукових джерел непоодинокими є пропозиції щодо необхідності закріплення незалежного статусу від уряду та урядових органів. Підкреслено також важливість громадського контролю. У статті звертається увага на значення зарубіжного досвіду для вдосконалення контролю у сфері вищої освіти.

Ключові слова: вища освіта, контроль, державний контроль, громадський контроль, контроль у сфері вищої освіти.

Redina P. V. Control in the field of higher education in Ukraine: some issues of organization and legal support

The study is devoted to the issues of control in the field of higher education in Ukraine. The essence of state and public control in the field of higher education in Ukraine from the point of view of its organization and legal support is analyzed. Taking into account the positions of scientists, the content of the concepts “control”, “state control”, “public control”, “control in the field of higher education” was analyzed.

Some approaches to the classification of control are described (depending on: the location of the entity, the entity's affiliation with state or public structures, the management stage and the purpose of control). It is noted that all types of control

have a certain manifestation in the field of higher education. In general, the system of subjects of control in the field of higher education is enshrined in Part 1 of Art. 12 of the Law of Ukraine «On Higher Education». The importance of control by the President of Ukraine and parliamentary control is also emphasized. The main attention in the article is paid to the control powers in the field of higher education by the Cabinet of Ministers of Ukraine, the Ministry of Education and Science of Ukraine, the State Service of Education Quality of Ukraine, the National Agency for Higher Education Quality Assurance (Ukraine), their place in the general control system.

According to the Law of Ukraine “On Higher Education”, the Ministry of Education and Science of Ukraine is responsible for state control over the observance of higher education institutions, regardless of the form of ownership and subordination of legislation in the field of education and science and standards of educational activities. The task of quality control of educational services in the field of higher education is implemented by the National Agency for Higher Education Quality Assurance (Ukraine). Given the tasks of the National Agency for Higher Education Quality Assurance (Ukraine), the scope of its powers in the field of quality assurance in higher education on the pages of scientific sources substantiates the conclusion that it is necessary to consolidate independent status from the government and government agencies (including the Ministry of Education and Science). The article also emphasizes the importance of public control.

Key words: higher education, control, state control, public control, control in the field of higher education.

Вступ. Сьогодні, коли система вищої освіти знаходиться у стані трансформаційних перетворень, важливим складником управління у цій сфері виступає контроль, спрямований на забезпечення ефективного функціонування закладів вищої освіти під час здійснення ними своїх функцій. Серед гарантій реалізації права на освіту можна виділити розділ VIII Закону України «Про освіту» – «Управління та контроль у сфері освіти» та розділ XIV Закону України «Про вищу освіту» – «Контроль у сфері вищої освіти», присвячені державному управлінню у цій сфері.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження контролю у сфері вищої освіти в Україні, його основних суб'єктів та їх повноважень. Проаналізовано сутність державного та громадського контролю у визначеній сфері, особливості його організації та правового забезпечення, а також сучасні тенденції розвитку.

Результати дослідження. Значний внесок у дослідження засад державного та громадського контролю у сфері вищої освіти зробили такі вчені, як О.О. Авдєєва, В.Б. Авер'янов, О.Ф. Андрійко, В.М. Гаращук, Л.В. Головій, Н.Л. Губерська, Н.О. Коротка, С.В. Крисюк, М.Н. Курко, С.М. Кушнір, І.І. Литвин, О.Ф. Мельничук, С.М. Огаренко, Н.Г. Протасова, І.О. Шевченко та інші.

Дослідження питання контролю у сфері вищої освіти доцільно почати із уточнення змісту поняття «контроль». Термін «контроль» походить від латинського “contra role” (від якого утворилося французьке слово “controle”), що означає співставлення або протиставлення. Згідно з Великим тлумачним словником сучасної української мови контроль: 1) перевірка відповідності контрольованого об'єкта встановленим вимогам; 2) перевірка, облік діяльності кого-, чого-небудь, нагляд за кимсь, чимось; 3) установа чи організація, що здійснює нагляд за ким-, чим-небудь або перевіряє його [1, с. 569].

У науковій літературі можна зустріти різні підходи до визначення поняття контролю. Наведемо декотрі з них. Так, на думку В.Б. Авер'янова, контроль – це перевірка, а також спостереження з метою перевірки для протидії чомусь небажаному, для виявлення, попередження та припинення протиправної поведінки з боку кого-небудь [2, с. 342]. О.Ф. Андрійко визначає контроль як об'єктивну реальність розвитку соціальної системи

[3, с. 49]. В.М. Гарашук, розглядаючи контроль як одну з найважливіших функцій державного управління, визначає його як сукупність дій зі спостереження за функціонуванням відповідного об'єкта з метою: отримання об'єктивної та достовірної інформації про стан справ; застосування заходів щодо попередження правопорушень (із правом прямого втручання в оперативну діяльність об'єкта контролю); надання допомоги підконтрольній структурі в поновленні законності і дисципліни; установлення причин та умов, що сприяють порушенню вимог правових норм; ужиття заходів щодо притягнення до юридичної відповідальності винних осіб [4, с. 14].

А.О. Селіванов, узагальнюючи існуючі підходи до визначення контролю на сторінках Великої юридичної енциклопедії, визначає контроль як поняття, яке у законодавстві та в інших нормативно-правових актах етимологічно означає перевірку, виконання, дотримання чи досягнення, інспектування визначених завдань та отриманих результатів у будь-яких сферах державної діяльності та функціонуванні місцевого самоврядування [5, с. 445].

Коротко розглянемо питання щодо класифікації контролю. На сторінках наукової та іншої літератури виокремлюються такі критерії класифікації контролю: 1) залежно від місця суб'єкта здійснення контролю – контроль з боку законодавчої влади (парламентський контроль), Президента України та його апарату (президентський контроль), Кабінету Міністрів України (урядовий контроль), центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів судової влади, органів місцевого самоврядування, а також громадський контроль; 2) залежно від належності суб'єкта до державних або громадських структур – державний та громадський контроль; 3) залежно від управлінської стадії, на якій здійснюється контроль, – попередній, поточний або оперативний контроль та наступний; 4) залежно від призначення контролю – загальний та цільовий тощо. Відзначимо, що всі види контролю мають свій прояв і у сфері вищої освіти.

Загалом систему суб'єктів контролю у сфері вищої освіти закріплено у ч. 1 ст. 12 Закону України «Про вищу освіту». Такими суб'єктами є: Кабінет Міністрів України; центральний орган виконавчої влади у сфері освіти і науки; галузеві державні органи, до сфери управління яких належать заклади вищої освіти; органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, до сфери управління яких належать заклади вищої освіти; Національна академія наук України та національні галузеві академії наук; засновники закладів вищої освіти; органи громадського самоврядування у сфері вищої освіти і науки; Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти [6]. Крім визначених суб'єктів, велике значення має також контроль з боку Президента України та парламентський контроль. У цьому разі можемо говорити про широкий та вузький підхід до розуміння системи суб'єктів контролю у сфері вищої освіти в Україні.

Розглянемо більш детально повноваження окремих із вищезазначених суб'єктів.

Особливе місце займає Кабінет Міністрів України (далі – Кабмін, КМУ), який є вищим органом у системі органів виконавчої влади. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про Кабінет Міністрів України» КМУ здійснює виконавчу владу безпосередньо та через міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, Раду міністрів Автономної Республіки Крим та місцеві державні адміністрації, спрямовує, координує та контролює діяльність цих органів. А згідно з п. 2 ч. 1 ст. 20 цього ж Закону на Кабмін покладено повноваження щодо забезпечення проведення державної політики у сфері освіти, доступності освітніх послуг.

Відзначимо також і те, що за поданням Прем'єр-міністра Верховною Радою України призначається Міністр освіти і науки України (ст. 43 Закону України «Про Кабінет Міністрів України»), за рішенням КМУ призначають Державного секретаря Міністерства освіти і науки України, Голову Державної служби якості освіти України, його заступників, затверджується Положення про Державну службу якості освіти України, Положення про Міністерство освіти і науки України та інше. Зокрема, Положення про Міністерство освіти і науки України затверджене постановою КМУ від 16.10.2014 р. № 630.

Повноваження Кабміну щодо сфери вищої освіти конкретизовано у Законі України «Про вищу освіту». Так, Кабмін через систему органів виконавчої влади забезпечує здійс-

нення контролю за дотриманням законодавства про вищу освіту (ч. 2 ст. 12 Закону України «Про вищу освіту»). Крім того, забезпечує здійснення контролю за дотриманням встановлених законом обмежень під час затвердження складу Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти.

Як випливає з положень вищезазначеного Закону, державний контроль за дотриманням закладами вищої освіти (далі – ЗВО) незалежно від форми власності та підпорядкування законодавства у сфері освіти і науки та стандартів освітньої діяльності здійснює центральний орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері освіти шляхом здійснення державного контролю за діяльністю навчальних закладів (ст. 77 Закону України «Про вищу освіту») [6]. Таким центральним органом виконавчої влади є Міністерство освіти і науки України (далі – МОН, Міністерство). Відповідно до Положення про МОН це Міністерство є головним у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти.

Одним із основних завдань МОН є забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері здійснення державного контролю за діяльністю закладів освіти, підприємств, установ та організацій, які надають послуги у сфері освіти або провадять іншу діяльність, пов'язану з наданням таких послуг, незалежно від їх підпорядкування і форми власності.

З метою організації своєї діяльності Міністерство забезпечує в межах повноважень, передбачених законом: здійснення заходів щодо запобігання корупції і контроль за їх виконанням в апараті МОН, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери його управління; контролює їх діяльність, здійснює контроль за використанням фінансових і матеріальних ресурсів, здійснює ліцензування освітньої діяльності та контроль за додержанням вимог ліцензійних умов у сферах, визначених Кабміном; затверджує порядок проведення акредитації освітніх програм, інших заходів щодо здійснення контролю якості освіти, визначених законами України.

Статтями 67 та 68 Закону України «Про освіту» передбачено, що Міністр організує внутрішній контроль і внутрішній аудит та забезпечує їх здійснення в МОН та бюджетних установах, що належать до сфери його управління. Державний секретар Міністерства своєю чергою відповідно до покладених на нього завдань забезпечує реалізацію державної політики стосовно державної таємниці, контроль за її збереженням в апараті МОН [7].

Також відзначимо, що Міністр освіти і науки України від імені КМУ координує та контролює діяльність Державної служби якості освіти України (далі – Служба), яка є центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері освіти, зокрема з питань забезпечення якості освіти, забезпечення якості освітньої діяльності, здійснення державного контролю за закладами освіти щодо дотримання ними законодавства.

Служба була утворена відповідно до постанови КМУ від 06.12.2017 р. № 947 «Про утворення Державної служби якості освіти України» у зв'язку з ліквідацією Державної інспекції навчальних закладів України. Одним із основних завдань Служби є реалізація державної політики у сфері освіти, зокрема з питань забезпечення якості освіти, забезпечення якості освітньої діяльності, здійснення державного контролю за закладами освіти щодо дотримання ними законодавства, у межах визначених повноважень. У структурі Служби утворено Департамент контролю у сфері вищої, фахової передвищої освіти і освіти дорослих, який включає в себе чотири відділи, а саме: відділ контролю за наданням фахової передвищої освіти; відділ контролю за наданням освіти дорослим; відділ контролю за діяльністю ЗВО; відділ організаційно-аналітичного супроводу заходів державного контролю.

Відзначимо також роль та значення в системі суб'єктів контролю у сфері вищої освіти Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (далі – Національне агентство). Саме на цей орган покладено завдання щодо здійснення контролю якості надання освітніх послуг у сфері вищої освіти. Національне агентство є постійно діючим колегіальним органом, головним завданням якого є реалізація державної політики у сфері забезпечення якості вищої освіти (ст. 17 Закону України «Про вищу освіту»).

Для реалізації визначених завдань Національне агентство наділено цілою низкою важливих повноважень. Це, зокрема, такі: формування вимог до системи забезпечення якості вищої освіти; аналіз якості освітньої діяльності ЗВО; проведення інституційної акредитації та проведення акредитації освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти; формування критеріїв оцінювання якості освітньої діяльності, у тому числі наукових здобутків, ЗВО України, за якими можуть визначатися рейтинги ЗВО України; акредитація незалежних установ оцінювання і забезпечення якості вищої освіти, їх реєстрація; розробка положення про акредитацію спеціалізованих вчених рад (спеціалізованих рад з присудження ступеня доктора мистецтва) та подання його МОН для затвердження, акредитація спеціалізованих вчених рад (спеціалізованих рад з присудження ступеня доктора мистецтва) та контроль за їх діяльністю та ін. (ст. 18 Закону України «Про вищу освіту») [6].

Надзвичайно важливим, як відзначається на сторінках наукових джерел, є здатність Національного агентства інтегруватися в європейську систему забезпечення якості вищої освіти. Національне агентство повинне стати частиною загальноєвропейської мережі агентств, увійти до Європейської асоціації із забезпечення якості вищої освіти, а також забезпечити реальне впровадження в Україні Європейських стандартів та рекомендацій із забезпечення якості вищої освіти. У зв'язку з цим піднімається питання про необхідність закріплення незалежного статусу цієї установи від уряду, міністерства та політичних впливів.

Зрозуміло, що контроль у сфері вищої освіти, крім вказаних вище суб'єктів, у межах визначеної компетенції реалізується й іншими державними органами, а також місцевими органами виконавчої влади. Впливовими суб'єктами контролю є керівники ЗВО.

В межах цієї статті підкреслимо також значення громадського контролю, суб'єктами якого є недержавні інституції, органи місцевого самоврядування, громадські об'єднання тощо.

Громадський контроль, що проводиться окремими інститутами громадянського суспільства, сьогодні є невіддільним складником механізму демократичної, правової держави. Згідно з Законом України «Про освіту» громадський контроль у системі освіти здійснюється суб'єктами громадського контролю – громадськими об'єднаннями та іншими інститутами громадянського суспільства, установчими документами яких передбачено діяльність у сфері освіти та/або соціального захисту осіб з інвалідністю, професійними об'єднаннями педагогічних і науково-педагогічних працівників, об'єднаннями здобувачів освіти, об'єднаннями батьківських комітетів та органами, до яких вони делегують своїх представників.

Суб'єкти громадського контролю мають право: 1) ініціювати і брати участь у дослідженнях з питань освіти та оприлюднювати результати таких досліджень; 2) проводити моніторинг та оприлюднювати результати, зокрема, щодо: якості результатів навчання, у тому числі моніторинг державної підсумкової атестації, екзаменів та інших форм оцінки результатів навчання; якості підручників та інших навчальних матеріалів; розподілу витрат на освіту та цільового використання коштів з державного та місцевих бюджетів, інших джерел, не заборонених законодавством; випадків булінгу (цькування) в закладах освіти та заходів реагування на такі випадки, вжитих керівництвом закладу освіти або його засновником; 3) брати участь у громадському обговоренні, громадських консультаціях та проводити громадську експертизу, у тому числі підручників (їх проєктів), відповідно до законодавства; 4) здійснювати інші заходи у сфері освіти відповідно до законодавства та реалізовувати інші права, не заборонені законом [7].

Відповідно до ст. 78 Закону України «Про вищу освіту» громадський контроль у сфері вищої освіти є правом суспільства та окремих громадян, працівників у сфері вищої освіти, осіб, які навчаються, органів громадського самоврядування, професійних спілок, організацій роботодавців та їх об'єднань, громадських організацій отримувати у встановленому законодавством порядку доступ до інформації на всіх етапах прийняття рішень у сфері вищої освіти і науки, вносити пропозиції та зауваження до них, погоджувати прийняття визначених законом рішень. Громадський контроль здійснюється громадськими об'єднаннями та окремими громадянами на принципах відкритості і прозорості [6].

Відзначимо у зв'язку з цим діяльність Громадської ради при МОН, яка утворена як тимчасово-дорадчий орган. Положення про Громадську раду затверджено Наказом МОН від 28.09.2018 р. № 1034. Згідно з цим Положенням метою діяльності Громадської ради є сприяння участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики, ефективної взаємодії МОН з інститутами громадянського суспільства, здійснення громадського контролю за діяльністю Міністерства, врахування побажання громадськості під час формування та реалізації державної політики у сфері компетенції МОН. Громадська рада утворена та функціонує також і при Державній службі якості освіти. Велика увага і МОН і Державною службою якості освіти приділяється роботі із зверненнями громадян.

До одних з найбільш активних суб'єктів громадського контролю відносять професійні спілки. В демократичних країнах вони є тим осередком, в якому зосереджується сила суспільного контролю [8]. Юридичною основою здійснення професійними спілками громадського контролю є положення Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності». У Законі України «Про вищу освіту» професійні спілки визначені суб'єктами громадського контролю у сфері вищої освіти. Окрім того, Законом передбачено, що керівники виборних органів первинних профспілкових організацій працівників та первинних профспілкових організацій студентів та аспірантів вищих навчальних закладів входять до складу вченої ради ЗВО [6].

У межах ЗВО функції громадського контролю певною мірою реалізуються через загальні збори (орган громадського самоврядування ЗВО) та засідання Вченої Ради (колегіальний орган управління ЗВО). Так, на зборах погоджується статут ЗВО, заслуховується звіт керівника та розглядаються питання про його дострокове звільнення, затверджується внутрішній розпорядок. Рада, яка формується з керівників різного рівня, голів самоврядування, виборних представників студентства, наділена реальними повноваженнями щодо призначення на основні посади, затвердження освітніх програм, ухвалення фінансових планів тощо [6].

Органом громадського самоврядування навчально-наукового інституту (факультету) є збори (конференція) трудового колективу навчально-наукового інституту (факультету), включаючи виборних представників з числа осіб, які навчаються у ЗВО. Невіддільною частиною громадського самоврядування відповідних навчальних закладів є також студентське самоврядування. Згідно ст. 40 Закону України «Про вищу освіту» студентське самоврядування – це право і можливість студентів (курсантів, крім курсантів-військовослужбовців) вирішувати питання навчання і побуту, захисту прав та інтересів студентів, а також брати участь в управлінні ЗВО.

Водночас вбачається, що з метою забезпечення конституційного права на освіту в Україні доцільним є вдосконалення законодавчого регулювання та практики діяльності громадського контролю у сфері вищої освіти. Детального врегулювання та визначення потребують види такого контролю, повноваження суб'єктів громадського контролю у сфері вищої освіти. Загальною метою будь-якого виду контролю (державного чи громадського) має бути не тільки виявлення відхилень від заданих параметрів, але і їх усунення (або хоча б коригування). І у цій справі державна влада і громадянське суспільство мають бути взаємопов'язані і врівноважувати один одного шляхом взаємного впливу і контролю.

Важливого значення з точки зору вдосконалення контролю у сфері вищої освіти має вивчення та узагальнення відповідного зарубіжного досвіду. Зокрема, відзначимо те, що для багатьох європейських держав типовим є посилення ролі спеціалізованих суб'єктів, діяльність яких зорієнтована на забезпечення якості вищої освіти. Цікавим у цьому напрямку є, наприклад, досвід Нідерландів, де отримала розвиток так звана «змішана» (державно-громадська) модель контролю у сфері вищої освіти. Загальний стан розвитку вищої освіти у країні контролює Міністерство освіти і спеціалізований орган – Інспекція з вищої освіти. Повноваження контролю зосереджено в Асоціації співробітництва університетів Нідерландів (далі – Асоціація) та Ради не університетської освіти. При цьому Асоціація та Рада є незалежними утвореннями, які сформовані університетами або закладами неуніверси-

тетського типу, відповідно, ними ж фінансуються. Відмітимо також, що контроль у сфері вищої освіти у Нідерландах характеризується переважно профілактичною, превентивною спрямованістю. ЗВО повинні проводити «самоперевірки» для формування «самозвітів». Саме цими самозвітами користуються Асоціація та Рада під час відвідування ЗВО, підготовки підсумкового звіту та доведення його до відома громадськості й вирішення питання рейтингування ЗВО [9, с. 131, 132]. Такий досвід безсумнівно заслуговує на увагу і може бути використаний в Україні.

Висновки. Підсумовуючи, можна зазначити, що дієве поєднання державного та громадського контролю здатне здійснити пошук нових шляхів розвитку системи державних органів, що відповідає сучасним потребам демократичної держави та громадянського суспільства. Обов'язковою умовою становлення та формування правової держави та громадянського суспільства є саме наявність у суспільстві взаємного контролю між державою та громадянським суспільством. Державний контроль у сфері вищої освіти можна визначити як одну з форм реалізації державної влади, яка забезпечує дотримання законодавства і діяльності сфери вищої освіти, дотримання прав і свобод громадян, виконання ними своїх обов'язків перед державою. Громадський контроль у сфері вищої освіти своєю чергою є діяльністю, що здійснюється суспільством чи окремими громадянами, спрямованою на виявлення та припинення порушень прав і свобод людини з боку органів влади та їхніх посадових осіб, а також на вдосконалення державного управління. З урахуванням зарубіжного досвіду можна зробити висновок про необхідність подальшого вдосконалення організації та правового забезпечення здійснення контролю у сфері вищої освіти в Україні, зокрема щодо діяльності спеціалізованих суб'єктів контролю з активною участю громадськості, посилення засад прозорості, оперативності та неупередженості.

Список використаних джерел:

1. Бусел В.Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) : словник. Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
2. Виконавча влада і адміністративне право / Андрійко О.Ф. та ін. ; за заг. ред. В.Б. Авер'янова. Київ, 2002. 668 с.
3. Андрійко О.Ф. Державний контроль і тенденції його розвитку в умовах ринкових відносин. *Правова держава*. 1993. Вип. 4. С. 49–53.
4. Гаращук В.М. Теоретико-правові проблеми контролю та нагляду у державному управлінні : автореф. дис. на здобуття докт. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2003. 35 с.
5. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. / гол. ред. Ю.П. Битяк. Харків : Право, 2020. Т. 5. 960 с.
6. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.
7. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
8. Сергієнко С.Ю. Українська держава і суспільство: проблеми взаємного контролю. *Політологічні записки*. 2012. № 6. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Polzap_2012_6_30.pdf.
9. Кушнір С. Державний контроль у сфері вищої освіти: зарубіжний досвід правового регулювання та шляхи його запозичення для України. *Підприємство, господарство і право*. 2017. № 9. С. 129–140.

